

MASALLARDA KADIN TEMSİLİ: FEMİNİST YENİDEN YAZIMIN İMKÂN LARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Kinem TOKDEMİR¹

Öz

Masallar, egemen kültürün unsurlarına göre şekillenen ve bulunduğu kültürün izlerini taşıyan edebi metinlerdir. Masal metinlerinde kadın karakterlere biçilen roller kimi zaman iyiliği simgeleyen toplumsal cinsiyet rollerine uygun ideal bir kadın tipi iken; kimi zaman da kötülüğü simgeleyen cadı imajıyla resmedilir. Kurtarıcı rolüyle erkekler ise, etkin ve bağımsız bir öznedir. Böylece masalarda ötekileştirilen konumu ile kadın karakterlerin temsili; masalların popüler kültür içine yerleşerek kültürden kültüre, ülkeden ülkeye aktarılmasıyla yeniden üretilir. Grimm Masalları'ndan klasik "Külkedisi" masalında kadın karakterlere biçilen geleneksel roller, erkek egemen bakış açısını yansıtır. Bu masalın yeniden yazılan formlarında ise, klasik masalarda kadınlara dikte edilen rollerden farklı bir kadın temsiline sunulması hedeflenmiştir. Bu çerçevede, feminist yeniden yazımın örnekleri olan bu masalarda kadın karakterlerin temsili konusunda önemli değişiklikler olduğu tespit edilmiştir. Feminist yeniden yazım iktidar, toplumsal cinsiyet hiyerarşisi, cinsiyetçilik gibi konuları odağa alarak; eleştirel bir mesafe ile masallar gibi sıklıkla dolaşıma giren metinlerde kadınlara biçilen cinsiyetçi rolleri ve ataerkil söylem ve pratikleri alt üst etmeyi hedefler. Kısaca bu çalışmanın amacı; masalların feminist mücadelenin alanlarından birini oluşturduğu, yeniden yazılan masallar ile kadın karşıtı söylemlerin dönüştürülebileceği ve masalların yeniden yazımı ile nasıl toplumsal etkiler üretebileceğini değerlendirmektir. Bu kapsamda, makalede öncelikle feminist yeniden yazım konusu üzerinde durulmuş ve ardından klasik Külkedisi masalı eleştirel bir mesafeden analiz edilmiştir. Daha sonra ise, bu masalın yeniden yazılmış formları incelenerek feminist yeniden yazımın imkânları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Feminist yeniden yazım, Yeniden yazılan masallar, Külkedisi masalı, Masalarda kadın temsili, Cinsiyetçilik

¹ Arş. Gör. Dr., İstanbul Beykent Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (İngilizce), kinemtokdemir@beykent.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4149-1726

REPRESENTATION OF WOMEN IN TALES: AN ASSESSMENT OF THE POSSIBILITIES OF FEMINIST REWRITING

Abstract

Tales are literary texts shaped by the elements of the dominant culture and bear the traces of the culture in which they exist. In tale narratives, the roles assigned to female characters are sometimes depicted as the ideal type of woman, symbolizing goodness and conforming to gender roles. At the same time, at other times they are portrayed as witches, symbolizing evil. Male characters, on the other hand, assume the role of the savior and are active and independent subjects. Thus, the representation of women as marginalized figures in tales is reproduced as these tales become embedded in popular culture and are transmitted from culture to culture and from country to country. In the classic “Cinderella” from the Grimm Brothers’ tales, the traditional roles assigned to woman characters reflect a man-dominated perspective. However, in the rewritten versions of this tale, the aim has been to present a representation of women that differs from the roles imposed on them in traditional tales. Within this framework, it has been observed that significant changes occur in the representation of woman characters in these feminist rewritings. Feminist rewriting, focusing on issues such as power, gender hierarchy, and sexism, seeks to subvert the sexist roles assigned to women and the patriarchal discourses and practices frequently circulating in texts like tales from a critical standpoint. In brief, this study aims to evaluate how tales can become a site of feminist struggle, how anti-women discourses can be transformed through rewritten tales, and how such rewritings can produce social impacts. In this context, the article first focuses on the subject of feminist rewriting and then critically analyzes the classic Cinderella tale. Following this, the rewritten forms of this tale are examined to explore the possibilities of feminist rewriting.

Keywords: Feminist rewriting, Rewritten tales, Cinderella tale, Representation of women in tales, Sexism.

Giriş

Birinci Dalga Kadın Hareketi²’nin öncüleri, kadınların yaşamının sınırlı olduğunu ifade ederek, siyasal anlamda erkekler ile eşit haklara sahip olma taleplerini gündeme getirirlerken; İkinci Dalga Kadın Hareketi’nin öncüleri “Kişisel Olan Politikadır” sloganıyla daha çok cinsiyet,

²Ayşegül Yaman (2020, ss.24-50), kaleme almış olduğu kitabı ve kendisinin geliştirmiş olduğu Cinsiyetçi İkiyüzlülük kavramı, çarpıcıdır; zira tutum ve davranış arasındaki tutarsızlığın, ikiyüzlülük neticesinde egemenlik ilişkilerinin pekişmesine ve yeniden üretilmesine yol açtığını ifade eder. Yaman’a göre, Birinci Dalga Kadın Hareketi ile modernlik, kadını erkeğe eşitlemeye çalışmıştır. Bu eşitlik biçimsel bir eşitliktir; norm olan ise, erkektir, erkek değerleridir. İkinci Dalga Kadın Hareketi, modernliğin tek tip projesini eleştirerek “fark” olgusuna vurgu yapmıştır. Ancak bu kez kadın ve erkeğe dair farklılıklar hiyerarşisi reddedilerek, “kültüre” odaklanılmıştır. Biyoloji temelli cinsiyetçilik ve ataerkil yapının bu bağlamda yıkılması hedeflenmişse de “farklı ama denk” mücadelesi iki kutuplu cinsiyet hiyerarşisini pekiştirmiştir.

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 04.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 22.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 35-57

Araştırma/Research

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1561587>

doğurganlık ve kadın cinselliği gibi kavramları ön plana çıkararak heteroseksist sistemi ve ataerkil söylemleri eleştirmişlerdir (Fougeyrollas-Schwebel, 2015, s.156). Bu dönemde “fark” vurgusuna geçiş yapılarak, “farklılıklara rağmen eşitlik” fikri savunulmaya başlanmış; modernleşme sürecinde Ayşegül Yaraman’ın ifadesiyle “yüceltilmiş doğru” erkek ve erkeğe atfedilen değerler sorgulanmaya başlanmıştır. Hareketin odak noktası olan cinsiyet farklılığı meselesi; karışık ve anlaşılması güç olan bir mesele olarak tartışmaların merkezinde olmuştur (Yaraman, 2020, s.33; Yazıcı, 2016, s.73). Günümüzde ataerkil sisteme, kadın karşıtı söylemlere, hegemonik kültürel ve toplumsal norm ve değerlere karşı mücadele eden kadın hareketleri çeşitli ve önemli kazanımlar elde etmiştir. Böylelikle kadın karşıtı söylem ve pratiklerin ortadan kalktığı gerekçesi ve elde edilen kazanımlar neticesinde feminizmin eski önemini yitirdiğine dair bir isteksizlik gözlenmektedir. Ancak tüm dünya ölçeğinde, kadın yaşamının, -şiddetin öldürücü sonuçlara varana dek- birçok alanda sınırlandırıldığı bir gerçektir. Dolayısıyla erkek egemen söylemlere ve eril tahakkümün pratiklerine yönelik feminist eleştiri, gündelik kültürel mecralara da yöneliktir. Nitekim kadınlara karşı ötekileştirici tutum ve davranışlar, ataerkil toplumun erkek üstünlüğüne ve ataerkil sisteme dayalı inançla, sürdürülmektedir. Bu inanç masallar, dergiler, televizyon programları, oyuncaklar, gazeteler gibi kültür mecralarında sürdürülmekte ve yeniden üretilmektedir.

Bu anlamda masallar, cinsiyete dayalı hiyerarşik rollerin inşa edildiği ve kültürel normları onaylayarak sürdüren ve yeniden üreten³ kültürel nüfuz alanlarından biridir (Parsons, 2004, s.135). Feminist edebiyat eleştirisinin ana sorunlarından biri, erkek egemen kültür tarafından dayatılan toplumsal cinsiyet rollerinin ve hegemonik ilişki şekillerinin edebiyat metinlerine nasıl yansıdığı ve

³Burada, Antonio Gramsci’nin “hegemonya” kavramı aydınlatıcı ve yol gösterici olabilir. Gramsci’e göre, hegemonya, toplumsal gerçekliğin bütününe egemen temel sınıfın öteki sınıflar üzerindeki hâkimiyeti anlamına gelir; zira bu kavram, “İttifaka girilen bağımlı gruplar üzerindeki “kültürel, moral ve ideolojik” önderlik anlamına gelir... Bu anlamıyla hegemonya, yeni bir ideolojik alanın oluşturulmasıyla; siyasal, kültürel ve moral liderlikle ve rıza ile özdeşleşir. Hegemonya böylece Gramsci tarafından, bir bağlantılar ve zıtlıklar zincirine, politik topluma karşı sivil toplum (felsefe, din gibi zihinsel ve manevi faaliyetler), zora karşı rıza, tahakküme karşı yönlendirme şeklinde bağlanır. Bu açıdan hegemonya sayesinde devletin\ideolojinin hem meşruiyeti sağlanırken hem de yeniden üretimi sağlanır (Forgacs, 2012, s.507; Yaraman, 2003, ss.44-45). Benzer bir çerçevede, Lois Althusser’in “devletin ideolojik aygıtları (DİA)” kavramı, Kültürel DİA (edebiyat, güzel sanatlar, spor...) gibi kurumlar aracılığıyla egemen kültürel norm ve değerlerin yeniden üretildiğini ifade eder. Devletin baskı aygıtlarından (DBA-ordu, polis...) ayrılan DİA’lar, bu dolayısıyla “şiddet” kullanmadan “ideoloji” kullanarak işlerler (Althusser, 2014, ss.51-52; Gillot, 2009, s.82).

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 04.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 22.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 35-57

Araştırma/Research

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1561587>

yeniden üretime nasıl katkı sağladığıdır (Uygun-Aytemiz, 2016, s.154). Yaraman'a (2009, s.259) göre:

Feminist eleştiri yalnızca edebiyat üzerinden alternatif bir okumaya indirgenemeyeceği gibi, yalnızca kadın yazarların kaleme aldıkları eserlerle de sınırlı değildir kuşkusuz. Edebiyatta feminist eleştiri edebi metinlerin çözümlemesine kadın bakış açısını eklemektir... Tüm edebiyat ürünleri kadınca farklı anlamlandırılabilir ve hepsi kadınlık durumuyla ilgili kişisel, dönemsel, bölgesel, etnik, dinsel, sınıfsal, ideolojik vs. yansımalar içerir.

Bu bakımdan toplum içinde kadınların konumu masallarda temsil edilen kadınların konumuna benzer ve bu nedenle feministler, cinsiyetçi öğeler içerdiği için masalları sorunlu bulur.

Feministlere göre, politik görüşlerin yansıdığı ve eğitim amacıyla okutulan masallar, çocukları toplumsallaşma sürecine dâhil etmektedir (Gün, 2008, s.11). 19. yüzyılda pedagojinin etkisinin güçlenip⁴, sözlü anlatıların yazıya dökülmesiyle birlikte masallar, önemli bir değişime uğramıştır. Özellikle masal metinlerinin orijinal hallerinin dönüştürülmesi, ahlaki tavsiyelerin alıcıları haline gelen çocuklar için didaktik bir niyet taşır (Barsotti, 2015, s.70). Ancak sözlü edebiyat ürünü olan masallar, kahramanlarından bazıları doğaüstü varlıklar veyahut hayvanlar da olsa, yalnızca çocukların eğlenmesi ve eğitilmesi amacıyla ortaya konulan metinler olarak değerlendirilmemelidir. Masallar hayal ürünü olmasına ve doğaüstü olaylar içermesine rağmen yetişkin dinleyicileri dahi etkileyebilen edebi metinlerdir (Sakaoğlu, 2015, s.2; Zipes, 2018, s.133). Bu bakımdan feministlere göre, sürekli olarak dolaşım halinde olan ve cinsiyetçi kalıpları yeniden üreten masalların cinsiyetçilikten arındırılması ve dönüştürülmesi gerekmektedir. Feminist yeniden yazımın önemli isimlerinden biri İngiliz yazar Angela Carter, klasik Batı masallarını yeniden yazarak masallarda yer alan bilindik, sorgulanmaz ve evrensel norm ve değerlerin esasen insan yaşamının bir parçası olmadığını ortaya koyar. Tarihsel koşullar ve toplumsal uzlaşımlar sonucu ortaya çıkmış doğal

⁴Toplum içinde yaşayabilme, o toplumun norm ve değerlerinin öğrenilmesi ile gerçekleşir. Toplumsallaşma olarak adlandırılan bu süreçte birey, öğrendiği kültürel kavramları içselleştirerek yeniden üretir. Dolayısıyla "Hegemonya, devletin ideolojik aygıtları, simgesel şiddet ya da kültürün içerdiği norm ve değerler toplumsallaşmayla bireye aktarılır." Toplumsallaşma sürecinin en önemli araçlarından biri ise, okuldur. Okulda verilen eğitimin rolü, kişinin toplumsallaşma sürecine etkisi bakımından oldukça önemlidir (Yaraman, 2003, ss.54-56). Dolayısıyla klasik masalların pedagoji eğitiminde kullanılması, okulun önemi bağlamında anlaşılabilir. Masalların birçoğu uyumadan önce ebeveynleri tarafından çocuklara okunur. Hatta masal prensesleri ve prenslerin göz kamaştırıcı hayal dünyası çocuk oyuncaklarında, giyim kuşamlarında ve temalı doğum günü partilerinde oldukça revaçtadır. Masalların eğitim amaçlı okutulmasının yanında bu durum, geç kapitalizm bağlamında aşırı tüketimin özendirilmesi ve bunun üzerinden kâr marjının hesaplanması bağlamında da düşünülebilir.

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 04.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 22.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 35-57

Araştırma/Research

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1561587>

olmayan bu norm ve değerleri yapı bozumu tekniği ile ele alır (Kara, ss.223-224). Retti ise, cinsiyetçi öğeler içeren masallara ilk olarak yapılması gereken müdahalenin, toplumsal cinsiyete dayalı hiyerarşinin çözülmesiyle mümkün olabileceğini savunmaktadır. Dolayısıyla bu tarz bir müdahale, başka bir deyişle masalların dönüştürülmesi girişimi gerçeklik ile hayal dünyası arasındaki karmaşık ilişkiden dolayı, önemlidir; zira masal metinleri doğüstü öğeler barındırıyor olsalar da gerçeklikten de tamamen kopuk ya da bağımsız değillerdir. Ancak bu girişimin ilk adımı, tanımlama düzeyindeki cinsiyetçi unsurlara itiraz etmek ve bu unsurları değiştirmek/dönüştürmek oluşturabilir. Cinsiyetçi masalların dönüştürülmesi yani masalların yeniden yazımı, yeniden yazılan masal örnekleri olan feminist masalarda karşımıza çıkmaktadır. Bu masalların cinsiyetçi temaları ve kadın karşıtı söylemleri doğru bir müdahale ile -çünkü aksi takdirde cinsiyetçiliğin ve toplumsal cinsiyetin yeniden üretilmesine katkı sağlar⁵- ortadan kaldırılmasıyla daha eşitlikçi toplumsal etkiler üreteceği söylenebilir (Retti, 2001, s.181).

1.Yöntem

“Cinsiyetçi öğeler içeren klasik masalların dönüştürülmesinde feminist yeniden yazımın sunduğu imkânlar; bu masalların yeniden yorumlanmasıyla, masalarda kadın temsili bakımından cinsiyetçiliği aşabilir mi?” problemine odaklanan bu makalede, klasik masal örneği olan Külkedisi masalı ile bu masalın yeniden yazılan örnekleri olan “Külprensi”, “Vejetaryen Külkedisi: Büyüklere Gerçekçi Bir Masal” ve “Yeni Külkedisi” adlı masallar içerik analizi yöntemiyle; karşılaştırmalı olarak eleştirel bir mesafeden analiz edilmiştir. Yeniden yazılan bu üç masalda kadın-erkek toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsiyetçilik odağa alınmış ve feminist yeniden yazımın imkânları

⁵ Pierre Bourdieu'ye göre, egemen sınıf ilişkilerinin yeniden üretilmesinde aile, okul ve kiliseler en etkili konumda yer almaktadır. Eğitim, tiyatro, kitap, karikatür, televizyon gibi araçlarla, egemen sınıfın pratikleri sürekli olarak yeniden üretilir (Bourdieu, 2015, ss.34-35; Bourdieu, 2018, ss.107-111). Böylelikle Bourdieu'nün kuramsal çalışmaları ve alan araştırmalarında “simgesel şiddet” kavramı; okul, kültür, gündelik yaşam pratikleri ve itaat-tahakküm ilişkilerini içermektedir. Bu kavrama göre, bu şiddet türü sözlü, psikolojik veya fiziki şiddet türlerinden farklı olarak; kurbanlarınca hissedilmeyen, çoğunlukla saf sembolik kanallarla uygulanan ve kısmen kişilerin rızasını da çevreleyen bir şiddetin görünmez/hissedilemez bir biçimidir (Bourdieu, 2018, ss.11-12). Yaraman'a (2019, s.7) göre, “Simgesel şiddet tüm ezen-ezilen ilişkileri için, tahakkümün gizli/içkin bir düğümüdür ve ezilenlerin, kendilerinin ezilmelerini pekiştiren pratik ve düşünceleri gönüllülükle yeniden üretmeleri anlamını taşır; tehlikesi, mağduru açısından bile meşruiyetinde, hatta fark edilmemesinde yatar.” Böylece, simgesel şiddet bağlamında, cinsiyetçilik hem mağduru hem de faili sistemin içine katarak kendisini yeniden üretir.

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 04.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 22.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 35-57

Araştırma/Research

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1561587>

üzerinde durulmuştur. Külkedisi masalının analiz edildiği bu makalede analiz birimi olarak bu masalın seçilmesinin nedenlerinden ilki masalın kolektif bilinçaltının bir parçasını oluşturmasıdır. Nitekim ayakkabısının tekini kaybeden birinin “Sindrella anı” yaşadığını düşünmesi tuhaf karşılanmamaktadır (Smith, 2015, ss.424-425). Diğer yandan bu masalın, toplumsallaşma sürecinde eğitimin bir parçası olması; başka bir deyişle evrensel niteliğinin olması ikinci nedendir. Öyle ki bu masal hem çeşitli dillere çevrilmiştir hem de tiyatro⁶, sinema filmleri ve televizyon programlarına da aktarılan aktarılmıştır. Son olarak da bu masalda ve elbette ki diğer masalarda kadın karakterlerin konumu açık veya zımni olarak okuyucuya aktarılmaktadır. Bu çerçevede, öncelikle feminist yeniden yazım üzerinden durulmuş, ardından masal örnekleri analiz edilmiş ve çalışma, sonuç kısmıyla sonuçlandırılmıştır.

2.Feminist Yeniden Yazım

Masalarda olay örgüsünün genel işleyişi şöyle ifade edilir (Öğüt, 2017):

Erkek maceralara atılır, kız uyutulur; erkek öper kız uyandırılır; erkek sahip olur, kız sahip olunur. Masalların erkek kahramanları, evden ayrılarak, doğayı, doğaüstü yaratıkları, güçlükleri yenerek, sınav vererek, savaşarak ya da arayıp bularak bir içsel dönüşüm geçirir, şiddet, intikam, rekabet, iş bulma, aile geçindirme, adaleti sağlamaya yönelik hedefleri üstlenirken kadınlar beyaz atlı prensi bekler, evi temizleyip yemek yapar, külleri karar ve sürekli güzelliğe çalışır.

Klasik masalarda masum kadınlara hasredilen roller edilgin, bağımlı ve kurtarıcısını bekleyen; aynı zamanda erkeğin ve cadı prototipinin karşı pozisyonuna denk gelecek şekilde kamusal alandan soyutlanmış, güzel, sabırlı ve şefkatli bir tip olarak resmedilir. Bu masalarda erkeğin etkinliği, kurtarıcı ve mücadeleci olması özelliği ile ön plandadır. Tıpkı, Simone de Beauvoir’un (2019a, ss.91-92) ifade ettiğine benzer bir şekilde masalda, “(Erkeğin etkinliği) Kendisine o yüce saygınlığı kazandıran bir başka boyutu daha vardır. Çoğu kez tehlikelidir bu etkinlik... Vahşi hayvanlara karşı mücadelesinde kimi tehlikelerle yüz yüze gelir. Savaşçı, mensubu olduğu göçebe topluluğun, klanın

⁶Masal ilk olarak 1950 yılında, Walt Disney Animasyon klasiklerinin on ikinci filmi olarak gösterime girmiştir. 1997 ve 2015 tarihlerinde Disney Channel tarafından sinemaya aktarılan masalın; 2002 yılında Cinderella II. Dreams Come True ismiyle bir başka animasyon versiyonu yayınlanmıştır. Türkiye’de, 1971 yılında Külkedisi Sindrella ismiyle sinemaya aktarılan bu masal; 1980 yılında T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Film Radyo ve Televizyon ile Eğitim Merkezi aracılığıyla Türkiye’de animasyon filmi olarak yayınlanmıştır. Günümüze değin farklı tarihlerde sinemaya aktarılan benzer türdeki masal uyarlaması olan bu filmlerin, özgün olay örgüsünün bozulmadan senaryoların yeniden yazıldığı anlaşılmaktadır. Bunun nedeni ticari kaygıların olması ve benzeri filmlerin hala daha ilgi görmesinde yatar. Aynı zamanda bu masal, tiyatro sahnelerine de aktarılmıştır.

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 04.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 22.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 35-57

Araştırma/Research

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1561587>

saygınlığını artırmak için kendi hayatını tehlikeye atar,” şeklindedir. Beauvoir, bu sözler ile ilkel toplumlarda erkeğin etkinliğini ifade eder. Aynı şekilde söz konusu etkin olma durumu, masallarda erkeğin prensesi kurtarmak için ejderhalar, yabancı hayvanlar ve cadının zalimlikleri ile mücadele etmesiyle ortaya çıkar. Kadının, “Sahici Varlık” olan erkeğin karşısında “Öteki” olduğunu ifade eden de Beauvoir (2019b), “Kadın doğulmaz: Kadın olunur,” ifadesiyle; kadının biyolojik, ruhsal, ekonomik alın yazısının var olduğu görüşünü, reddeder. Farklılık burada toplumlara\kültürlere göre belirlenmiştir. Bu tür bir tahakküm-itaat ilişkisinde kurulan ikilikler erkeği insan, kültür, akıl, kamusal, medeni, özne olarak tanımlarken; kadını doğa, beden, duygu, özel, ilkel ve nesne olarak tanımlar. Dolayısıyla bu ikilikler cinsiyet, toplumsal cinsiyet, sınıf, ırk ve doğa baskılarına denk gelerek, doğallaştırılır (Plumwood, 2004, ss.63-65). Söz konusu doğallaştırma klasik masalarda kadının özel alanda kurtarıcısını beklemesi, bekâretini koruması ve korumadığı takdirde cezalandırılması; erkeğin ise, kurtarıcı rolüyle belalara göğüs germesi, kamusal alanda özgürce hareket etmesi ve cadının şerrinden cesurca savaşarak kurtulması gibi rollerle pekiştirilir. Masum kadın edilgin, bağımlı ve duygularının esiri ideal bir karakter iken; erkek etkin, bağımsız ve cadının oyunlarını bile alt edecek akla sahip bir karakter olarak temsil edilir. Masalarda iki farklı cinsiyetin temsili, aleni veya zımni biçimlerde okuyucuya iletilir. Öte yandan masalarda itici gücü oluşturan kadın karakter olan ve saldırgan işlevini üstlenen cadı prototipi, masal analizlerinde önemli bir yere sahiptir. Masal cadısının saldırganlığı, kötü kalpliliği, bela saçan eylemleri, çocukların ve büyüklerin yeğlememesi gereken öğeleri barındırır. Söz konusu öğeler, kötülüğün simgesi cadı prototipi ile okuyucuya aktarılır (Tokdemir, 2020a, s.117; Propp, 2017, s.33).

Bu bağlamda, toplumsal değerlerin yeniden üretildiği ve toplumsal gerçekliklerin görünür kılan masal metinlerine dair ortaya çıkan feminist ilgi, genel olarak masallara farklı bir biçimde bakılmasını sağlamıştır. Karen E. Rowe, (1979, s.237) *Feminism and Fairy Tales* adlı yapısında popüler olan halk hikâyelerinin feminist perspektiften yeniden ele alınmasını, günümüzde özellikle kadınların romantik beklentilerini şekillendirdiğini belirtirken; Karlyn Crowley ve John Pennington ise, feministlerin masallara olan ilgilerinin, masalları yeni bir biçimde başka bir deyişle, masalları yeniden yazarak anlatmaya kadar vardığını tespit ederek, bu yeniden anlatımın nasıl yapılması gerektiği konusunu farklı feminist yazarlara gönderme yaparak tartışırlar. Burada bahsi geçen sorunlar arasında şunlar vardır: Herhangi bir masalın yeniden anlatılması ve yorumlanması istenildiğinde, hangi anlatı stratejilerinin uygun olacağı; bu stratejilerin hangi ölçüde iktidar ve güç

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 04.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 22.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 35-57

Araştırma/Research

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1561587>

ilişkilerini değiştirebileceği; erkek ve kadın karakterlerinin temsilinin nasıl olacağı, hangi değerlerin ve ideolojilerin söyleme aktarılacağı ve tüm bunların masalarda neyi ters yüz edip hangi değerlere ve söylemlere direneceği yer alır (Crowley ve Pennington, 2010, s.300). Rowe gibi feministler, masalarda kadın karakterlere ilişkin erdemlerin ve rollerin; kadınları edilgenliğe ittiğini, özgürlükten ziyade kadınları bağımlı, edilgin, uysal olmaya ve itaat etmeye yatkınlaştırdığını iddia etmektedir. Hatta bu durumun, masaların hayal dünyasından gerçek yaşama aktarılabilirdiğini de söylemektedirler. Böylece masalardaki cinsiyete dayalı iş bölümünde “kadınsı roller” cinsiyetçiliği perçinler ve cinsiyetçiliğin yeniden üretimini mümkün kılar. Diğer yandan da kadının; erkeklere ve ataerkil sisteme itaat etme durumun romantik unsurlar içerdiğini ve bunun da “kaçınılmaz bir kader” olduğunu ortaya koymaktadırlar (Rowe, 1979, s.237). Masal anlatılarının birçoğunda beyaz atlı prensini bekleyen prensesin yaşadığı sıkıntılar, romantizmin birer parçası gibi sunulmaktadır. Türlü işkenceler ve zorluklar çeken genç kız, masal sonunda hayaliyle büyüdüğü evliliğe adım atabilecektir. Dahası masallar, her ne kadar modern ya da postmodern bir edebi tür olarak kabul edilmese de sözlü kültürün bir ürünü olarak belleğimizde ısrarlı bir şekilde yer edinmekte, kuşaktan kuşağa aktarılmakta ve hem çocuklar hem de yetişkinler tarafından ilgi görmektedir. Bu bağlamda, Madonna Kolbenschlag’ın peri masallarını “kolektif bilincin uykusu öncesi hikâyeleri” olarak tanımlaması, oldukça anlamlıdır. Ancak dikkat çekici olan nokta, peri masallarının özellikle kadınların bilincinde daha fazla yer edinmesidir; bu durum, feminist bir perspektiften masalların incelenmesinin elzem olduğuna işaret etmektedir.

Retti (2001, s.181), masalların feminist bir bakış açısıyla ele alınmasındaki yetersizliğe dikkat çekerek; peri masallarıyla ilgili kuramların erkek egemen bir bakış açısına terk edilip cinsiyet temelli bir hiyerarşiyle küçümsendiğinin altını çizer. Genellikle masallar ve peri masalları; yaşamın, toplumsal değerlerin ve normların örgütlenmesine dair etkilerini görünmez kılacak bir biçimde, önemsizleştirilmektedir. Bir diğer sorun ise, eğitim müfredatlarına dâhil edilen ve ahlaki öğretilerin bir parçası olarak dolaşıma sokulan masalların, kadına, aileye ve topluma ilişkin muhafazakâr mesajlarının aşırı olmasıdır. Retti, toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin çözümlenmesinin, bu süreçte ilk adım olması gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda, masalların dönüştürülmesi, hayal dünyası ile gerçeklik arasındaki karmaşık ilişki nedeniyle özellikle önemlidir. Ancak bu dönüşümün ilk adımı, ataerkil ve cinsiyetçi kategorilere karşı bir itiraz geliştirmek olabilir. Retti (2001, s.182) masalın tanımlanmasına ilişkin müdahalede geleneksel cinsiyet hiyerarşisinin yani kadın-erkek ikili cinsiyet

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 04.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 22.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 35-57

Araştırma/Research

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1561587>

kurgusunun aşılması gerektiğini ifade eder. Bu durum kuramsal hiyerarşilerin erkeklerce belirlenmesine de itirazı içermektedir. Virginia Woolf'un (2018, s.6) Kendine Ait Bir Oda adlı eserinde söz ettiği üzere, "Kurmaca edebiyat, olgulardan çok gerçekleri içerir." Dolayısıyla asıl amaç, eseri değerlendirmek değil; bu eserler aracılığıyla cinsiyetçi yapılanmayı -kurgusal olsa dahi- deşifre etmektedir (Yaraman, 2009, s.1).

Örneğin, masalların yeniden yazımı konusunda eserler veren Carter⁷, kurgusal ve kurgusal olmayan metaforik yazılarıyla kadınların mücadelelerini ve kaderlerini değiştirmeyi amaçlar. Çalışmalarında ataerkil topluma ve kadınlar üzerindeki baskılayıcı norm ve değerlere dikkat çeken Carter, eski metinleri yeniden yazarak streotipler yaratmaya çalışan bu masalların baskıcı ve sınırlayıcı işlevlerini eleştirir. Böylelikle yeni ve güçlü kimlikler oluşturmaya yönelirken, geleneksel kadın rollerini ve cinsiyet hiyerarşisini eleştirir (Abbasoğlu ve Alban, 2018, s.8-9). Carter'in çalışmalarındaki amacı, kendisinin de ifade ettiği üzere yeni versiyonlar yaratmak değil; var olan klasik masal versiyonlarını yeniden yazmasıdır (Boonpromkol, 2014, s.51). Retti, masallar gibi halk kültürünün de erkek egemen bir ilgi alanı olarak görüldüğünü belirtirken, Vladimir Propp'un masal kuramındaki hâkimiyetine dikkat çeker ve O'nun masallara yönelik bakış açısını eleştirir. Propp'un doğa bilimlerindeki sınıflandırma yöntemini masallara uygulaması/uyarlaması, masalların çok boyutlu yapısını, sınırlarının belirsizliğini ve kapsayıcılığını göz ardı etmekte, aynı zamanda da bu özelliklerin kaybolmasına yol açmaktadır (Retti, 2001, s.183). Feminist eleştirinin peri masallarını, mitleri ve eski anlatıları nasıl yeniden şekillendirdiğini inceleyen Fisk ise, feminist yeniden yazımın özellikle Adrienne Rich'in katkılarıyla şekillenen önemli bir amacı olduğuna vurgu yapar. Bu amaç, geçmişe dönüp yeni bir bakış açısıyla geçmiş metinleri ve anlatıları -dolayısıyla masalları- ele almayı gerektirir. Böylece, ataerkil sisteme içkin değerleri yeniden üretmek yerine, bu değerlerin etkisi sorgulanabilir ve ortadan kaldırılabilir (Fisk, 2011, s.16).

Feminist yeniden yazım, yalnızca masalları ya da kadim anlatı ve mitleri içermemekte, aynı zamanda kültürel söylemin ve ürünlerin yayıldığı geniş bir alanı yeniden gözden geçirmeye çalışmaktadır. Kültürel anlatılara ve ürünlere yerleşmiş ataerkil kodları çözümlenip bozmanın

⁷Angela Carter'in *The Bloody Chamber and Other Stories* adlı kitabı, feminist yeniden yazımın önemli eserlerindedir. Kitap, feminist bakış açısını yansıtan ve geleneksel masalların dönüştürülmesiyle yeniden yazılan özgün öyküleri içerir (Arda, 2018, s.32). Bkz: Carter, A. (1979). *The Bloody Chamber and other stories*. New York: Penguin Books.

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 04.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 22.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 35-57

Araştırma/Research

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1561587>

yollarını ararken, bu kodların açıkça yerleştirildiği alanlardan biri olan masallarla ilgilenmek hem zorunlu hem de kaçınılmazdır. Fisk, geleneksel anlatıların ve masalların yeniden yazılmasının, yani düzeltilmesinin çeşitli yöntemleri olduğunu öne sürer. Bu yöntemler, günümüz koşullarına uygun olarak yeniden tanımlanabilir; masalların sonları değiştirilebilir veya kahramanların rolleri yeniden şekillendirilebilir. Ancak, burada önemli olan nokta, masalların tek bir biçimde yorumlanması ya da yeniden yazılması değil; aksine, farklı şekillerde yeniden yazılabilme ve anlatılabilme potansiyelidir (Fisk, 2011, s.17). Bu süreç, cinsiyetçi unsurları ve kalıplaşmış yargıları farklı biçimlerde alt üst etmeyi mümkün kılmaktadır. Neticede feminist yeniden yazım ürünleri olan masallar, Crowley ve Pennington'un belirttiği üzere yeniden yorumlanmış ve anlatılmıştır. Bu masalarda, ataerkil yapıların sürdürülmesi ve cinsiyetçiliğin yeniden üretilmesi gibi meseleler, özellikle kadın temsilleri açısından ele alınarak değerlendirilmiştir.

3. Klasik Külkedisi Masalı⁸

Grimm Masalları'ndan klasik Külkedisi (Cinderella) masalında bir baba ve kızı vardır. Kızın annesi -masalın başlangıcında- öldükten sonra, babası tekrar evlenir. Adamın evlendiği kadın, eve iki kızı ile gelir. Bu kızlar görünürde iyi, temiz kalpli ve güzellerdir. Ancak yürekleri kapkara kötülöklere doludur. Bu yüzden öksüz kız için zor günler başlar. Kadın ve kızları, öksüz kıza eski püskü kıyafetler giydirirler; ev temizliğini ona yaptırırlar. Külkedisi'nin gün doğmadan tüm işleri halletmesi yetmezmiş gibi, üvey kız kardeşleri onu hiç rahat bırakmazlar. Bir gün kralın üç gün üç gece eğlence düzenleyeceği haberi gelir. Kralın oğlu prens, baloya katılacak kızlardan seçtiği biri ile evlenecektir. Bunu duyan Külkedisi gizlice baloya katılır. Ancak balonun üçüncü gece üvey annesinin zift yapıştırdığı merdivenlerde ayakkabısını bırakır. Prens, ayakkabının sahibinin peşine düşer ve Külkedisi'nin evine geldiğinde, ayakkabıyı ilk olarak üvey kardeşler ayakkabıyı denerler. Üvey kardeşlerden ilki, ayakkabı ayağına olmayınca annesinin ona akıl vermesiyle parmağını keser. "Parmağını kes, kraliçe olduğunda zaten yürümene gerek kalmayacak!" der annesi. Prens kızın ayaklarından dökülen kanı görünce durumu anlar. Bu sefer de annesinin akıl vermesiyle diğer kız

⁸Masalın çeşitli versiyonları olmakla birlikte Külkedisi masalı, Charles Perrault tarafından da yazılmıştır. Çalışmada ise, Grimm Masalları'ndan Külkedisi analiz edilmiştir. Masalın versiyonları değişse de olay örgüsü ve kişilerin (saldırgan, kahraman gibi) işlevi aynıdır.

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 04.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 22.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 35-57

Araştırma/Research

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1561587>

topuğunu keser. Ancak prens yine durumu fark eder ve bu işte bir tuhaflık olduğunu anlar. Daha sonra üvey anneden, evde başka bir kız olduğunu öğrenir. Üvey annenin prensten sakladığı diğer kız, Külkedisi ayakkabıyı dener. Ayakkabı Külkedisi'nin ayağına olunca, prens bu kızın evleneceği kız olduğunu anlar. Külkedisi ve prens evlenirler ve sonsuza dek mutlu olurlar (Grimm, s.2-15).

Masalda üvey annenin ve kızlarının yaptıkları kötülükler açık bir biçimde verilir. Üvey anne karakteri, masalarda cadı prototipini temsil eder. Burada önemli noktalardan biri, üvey annenin masal cadısıyla örtüşen özelliklerinin olmasının yanında, cinsiyetidir. Kötülükle özdeş cadının cinsiyeti daima, kadındır (Akın, 2011, s.139). Öte yandan masalda geçen olaylarda babanın sahnede olmadığı yani pasifize edildiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, masalın kadın karakterler çevresinde döndüğü söylenebilir. Böylece masalarda kadınlar arası çatışma, kıskançlık ve çekememezlik duyguları vurgulanır. Kadınlar arasındaki mücadelede babanın rol almadığı düşünülse de esasen masalın dili ataerkil söylemlerin bir ürünüdür. Baba, kızının başına gelenlere ses çıkarmamış ve kızını üvey annesinin kollarına bırakmıştır. Ancak masalın devamında kadınlara biçilen rollerin, erkek egemen düzene ters düşmeyecek bir biçimde geleneksel roller olduğu söylenebilir. Masalda üvey anne, doğüstü güçlere sahip olmasa bile iki kızı ile birlikte kalplerinin kötülüğü, onların aslında cadı olduklarının işaretidir. Böylece zavallı prenses için kötü günler başlamıştır. Üvey annenin öz olmayan kızına karşı "hasetlik" duygusu beslemesi, kötülüğe neden olan en belirgin duygulardandır. Üvey anne ilk zamanlar şefkatli bir yaklaşımla iyi biri gibi görünürken, masalın ilerleyen bölümlerinde ikiyüzlü kötü kadın imajı ortaya çıkar (Büyü, 2015, s.244). Bu sebeple masalardaki kurgu itibarıyla cadı, daima ana akım söyleme karşıdır. Bu karşı duruş nedeniyle de çirkin, yaşlı, kötü, bela saçan bir kadın tipi olarak resmedilir. Doğasında annelik olmadığı için de dişiliği bir şey ifade etmemektedir. Külkedisi masalında da üvey anne\cadı, kendi kızlarını kötülükle yetiştirdiği gibi üvey kızına karşı da acımasızdır (Tokdemir, 2020b, s.138).

Üvey anne ve kız kardeşler, Külkedisi'ni kıskandıkları için üstüne başına eski püskü çirkin kıyafetler giydirirler, her işlerini ona yaptırırlar ve ona eziyet ederler. Hasetlik duygusu, aynı şekilde üvey annenin öz kızları için de geçerlidir. Kadın ve kızları kötüdür ve kızları ne pahasına olursa olsun kralın oğlu ile evlenmek niyetindedirler. Bu nedenle biri ayakkabı ayağına olmadığı için parmağını keserken, diğeri de topuğunu keser. Burada prens ile evlenmek için kızların ayak parmağı ve topuklarını kesmeleri korkunç bir olaydır. Ancak er ya da geç yaptıkları düzenbazlık ortaya çıkar. Üvey anne gibi kızlar da mutlu bir evlilikten yoksun kalarak cezalarını çekerler. Nitekim bir gün

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 04.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 22.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 35-57

Araştırma/Research

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1561587>

evlenerek ölene dek mutlu olacağına inanan kadın için evlilik, bir sigortadır. Oysa bu yetiştirme tarzı, kadının bir erkeğin güvencesi altında olacağı ve sonsuza dek mutlu bir evlilik ile korunacağı fikrini aşılarken; aslında kadını sakat bırakan\eksilten bir niteliğe sahiptir (Eliuz, 2011, s.224). Diğer yandan üvey annenin, evlilik uğruna kızlarına böyle bir telkinde bulunması ve kızlarının da sorgulamadan uygulaması, dehşet vericidir. Estela V. Welldon'a (2001, s.86) göre, "Annenin akıl sağlığı çocuğunun gelişimi açısından çok önemli bir etken olarak tekrar tekrar kendini gösterir," sözünü vurgulayarak, üvey annenin telkinini sorgulamak gerekir. Welldon'ın, İkinci Dalga Kadın Hareketi'nin ardından, ilk kez yayınlanan Anne: Melek mi? Yosma mı? isimli kitabı, yüceltilmiş annelik mitini yıkıcı niteliği ile ön plana çıkar. Masalda, annenin akıl almaz bu telkini; onun kötü bir karakter\cadı olduğu gerekçesiyle meşrulaştırılmıştır.

Külkedisi tatlı, güzel, iyi huylu ve kendisini zor durumdan kurtaramayacak kadar da edilgin bir tip olarak resmedilmiştir. Böylece bu masalda, iki ana karakterin yer aldığı söylenebilir. İlk karakter, masum ve iyi kadını temsil eder; nazık, şefkatli, itaatkâr, bakire ve melek gibidir. Onun tam karşı pozisyonunda ise, kötü kadın karakteri yer almaktadır. Bu kadınlar şiddeti seven, saldırgan ve fena yüreklidir. Kadınlar, ataerkil rollere uygun biçimde hareket ettiklerinde ataerkil ideolojiyi sürdürüp yeniden üretirken; itaat etmedikleri noktada cadı olarak etiketlenirler. Bu durumda masallarda kötü kadın ve iyi kadının zıt kutuplara yerleştirilmesi, esasen kadın bedeni ve cinselliğinin toplumsal olarak inşa edilişi ile ilgilidir (Al-Barazenji, 2015, s.51; Tokdemir, 2019, s.40). Klasik Külkedisi masalı üzerine yapılan bu analiz, masalın cinsiyetçi içeriğini ortaya koyarken; masalda kadının temsili bakımından geleneksel kadın rollerinin nasıl üretilip, yeniden üretildiğinin bir ifadesidir.

4.Yeniden Yazılan Külkedisi Masalları⁹

4.1.Külprensi

Babette Cole'nin kaleme aldığı Külprensi adlı masal, klasik Külkedisi masalından farklı yönleriyle dikkat çeker. Masalda ana karakter bu sefer bir kadın değil, bir erkektir. Üstelik prens, klasik prens tiplemesinin tersine ufak tefek, sivilceli, pasaklı ve sıskadır. Prens, onunla her fırsatta dalga geçen üç kıllı ağabeyi vardır. Böylece diğer masalarda kadınlara dayatılan güzellik kalıpları reddedilerek toplumsal güzellik normları yıkılmak istenmiştir. Üstelik ev işleri de zavallı Külprensi'ne aittir. Külprensi abileri gibi iri yarı ve kıllı olmayı hayal eder. Bir gün Külprensi çorapları yıkarken bacadan kir pas içinde bir peri düşer. Peri, diğer masallardaki emsallerinin aksine güzel ve becerikli sayılmaz. Külprensi'nin bir hayali olsa da onun yerine peri, prensi koca bir maymuna çevirir. Çok büyük olduğu için disko kapısından giremeyen Külprensi, otobüse atlayıp eve dönmeye karar verir. Durakta sevimli bir prenses ile karşılaşır. Külprensi bir sonraki otobüsü sorarak homurdanır. Onu gören prenses korkar. Neyse ki saat on ikiyi geçtiği için eski haline döner. Prens, Külprensi'nin büyük kıllı maymunu korkutup kaçırdığını ve onu kurtardığını düşünür. Ancak Külprensi, diğer masallardaki erkekler gibi cesur olmadığından ve utangaçlığından prenesten kaçır. Kaçarken pantolonunu düşürür. Prens, bu pantolon ile her yerde pantolonun sahibini arar. Bu sefer eşini seçen bir erkek değil, kadındır. Prens pantolonun sahibi Külprensi'ni bulur ve evlenirler. Böylece bolluk içinde yaşarlar. Masalın bu kısmında bir erkeğin, eşinin zenginliği ile yaşamaya başladığına tanık oluruz. Masalın sonunda ise cezalandırılan bir cadı yoktur. Peri, Külprensi'nin ağabeylerini ev perilerine çevirir. Böylece etrafı silip süpürerek yaşamaya başlarlar (Cole, 2016).

Yeniden yazılan bu masal örneğinde, geleneksel masallardaki “kötü” ve “iyi” kadın prototiplerine rastlanmamaktadır. Başka bir ifade ile cadı, üvey anne, ifrit, ecinni ya da kötü niyetli kadın figürleri ile masum, temiz, saf ve güzeller güzeli kız karakterler yer almamaktadır. Bu yaklaşım, masalın içinde erkek ve kadınlara atfedilen rollerin tersine çevrilmesi amacını taşımaktadır. Ancak

⁹Odea Bank'ın Eşit Masallar: Eşit Bir Yarına Uyansın Çocuklar isimli girişimiyle yeniden yorumlanan Külkedisi masalı, klasik masallardaki cinsiyetçi söylemlerin aşılması bakımından önemli müdahaleler içerir. Can Yayınları tarafından yayınlanan bu masallara şu adresten ulaşabilirsiniz: <https://www.odeabank.com.tr/esit-masallar>, (24.11.2024 tarihinde erişildi). Çalışmanın sınırlılıklarının aşılması amacıyla bu masal örneği çalışmaya dâhil edilmemiştir.

burada dikkate değer olan kısım, klasik masalarda olduğu gibi prensesin ilgisini çekmek için hâlâ bir kurtarıcıya ihtiyaç duyulmasıdır. Bu durum, kadın-erkek rollerinin tersine çevrilmesine rağmen, mevcut cinsiyetçi tutumların yeniden üretilmesine yol açmıştır.

Masalda, -ve tabii ki diğer masalarda da- “yazarın konumu”, masalın yeniden yazılmasındaki pozisyonunu da ifade eder. Nitekim yazar, kendini konumlandığı yere göre masalı dönüştürür. Bu nedendir ki masal metninin yeniden yorumlanması, metnin içindeki egemen söylemin çözümlenmesiyle mümkün olmaktadır (Parsons, 2004, s.141). Egemen ataerkil bakış açısının eleştirisi, bu yolla cinsiyetçiliğin deşifre edilmesi ve kadın bakış açısının eklenmesi feminist eleştirinin hedeflerindedir. Öte yandan, kadın-erkek rollerinin ters yüz edilmesiyle, egemen ideolojinin söylemlerinden aşılammıştır. Diğer bir ifadeyle ikincilleştirilen boyutu ile kadın cinsiyetine denk düşen geleneksel roller ters yüz edilerek erkek cinsiyetine hasredildiğinde, kadın-erkek cinsiyetlerine dair dikotomik kurgu yeniden üretilmiş olunur. Dolayısıyla cinsiyet kimliği temelinde tarafların değişmesi, eşitlikçi bir söylem üretmekten ziyade; bu söyleme ket vurur. Neticede denilebilir ki, masalın bu versiyonunda kadının konumuna dair değişiklikler tespit edilse de klasik Külkedisi masalındaki cinsiyetçiliğe dayalı eşitsiz tutum, aşılammıştır.

4.2. Vejetaryen Külkedisi: Büyüklere Gerçekçi Bir Masal

Bir diğer dikkat çekici eser ise, Nunila Lopez ve Myriam Cameros’un kaleme aldığı Vejetaryen Külkedisi: Büyüklere Gerçekçi Bir Masal adlı masaldır. Bu masalda, Külkedisi anlatısı farklı biçimde yeniden ele alınır. Baloya giden Külkedisi ertesi gün hiçbir şey hatırlamaz. Denemesi için getirilen cam ayakkabıları dar olsa da giymelidir. Çünkü prens ile evlenmek zorundadır. Prens keklik yemeyi severken; Külkedisi vejetaryendir. Bu nedenle Külkedisi et, balık gibi hayvansal gıdaları yemez. Üstelik deri ceket giymekten hoşlanmaz. Ancak Külkedisi, prens için keklik pişirmek zorundadır. Külkedisi, prensin ağız tadına göre, yemek pişiremediği için huysuz prens bu yüzden bağırıp çağırır. Külkedisi tüm gününü ise, cam ayakkabılar ile geçirmek zorundadır. Ayakları topuklular yüzünden yara bere içinde kalır. Külkedisi giderek bunalımlı hale gelir. Bir gün prensten, ayakkabılardan ve kekliklerden bıktığını anlatmaya karar verir. Çevresindeki kimse onun bu durumunu anlamaz. Kendisinden geriye yamulmuş sırtı, ezilmiş ayakları ve kırılan kalbi kalır. Hatta bir prensin onu kurtaracağına inandığı için ne kadar saf olduğunu düşünür. Böylece bir insanın kendisini kurtaracak

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 04.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 22.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 35-57

Araştırma/Research

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1561587>

kişinin, ancak ve ancak kendisi olduğunu anlar. Ardından “Yeter!” der ve Yeter Perisi belirir. Bu peri diğerlerinin aksine tombul, kıllı ve esmerdir. Onun sayesinde hayatında güzel şeyler olur. Cam ayakkabıları çıkarır. Prensi terk eder ve keklik pişirmeyi bırakır. Nihayet ihmal ettiği bedeninin tadını çıkarmaya başlar. Dansı keşfeder, kendisine güvenmeyi ve vakit ayırmayı öğrenir (Lopez ve Cameros, 2015).

Masal, klasik Külkedisi masalı gibi başlar. Bir başka deyişle masalda kahraman bir prens, topuklu cam ayakkabılar, mutlu bir evlilik, ev işlerinden hoşnut bir ev kadını gibi cinsiyetçi bir tablo çizileceği düşünülür. Ancak Külkedisi; bu kez bilinçlidir. Bilinç düzeyi yüksektir ve kendisine dayatılan kalıpların içinde yaşamak istememektedir. Bu durum, tıpkı bir cadının başkaldırısına benzer. Kendisine dayatılan koşullara başkaldıran Külkedisi, ayaklarını sıkkan topuklu ayakkabılardan kurtulur, prensi ev kadını rolünü terk ederek dans etmeyi keşfeder ve kendi bedenini keşfeder. Masalda dikkat çeken önemli nokta, Külkedisi'nin vejetaryen olmasıdır. Carol J. Adams'a (2020, s.76) göre, “İktidar sahibi insanlar hep et yemişlerdir... Kadınların, ikinci sınıf yurttaşların, ataerkil kültürde ikinci sınıf sayılan yiyecekleri yemesi daha olasıdır: etten ziyade sebzeler, meyveler ve tahıllar. Et yemedeki cinsiyetçilik sınıf ayrımlarının altını yeniden çizerken bir de anlam sarması doğurur: Tüm sınıflara nüfuz etmiş olan etin erkeksi bir yiyecek olduğu ve et yemenin bir erkek faaliyeti olduğu miti.” Dolayısıyla bu masalda iktidar sahibi erkek, keklik eti¹⁰ yemeyi sever ve bu yiyecek tercihiyle de erkek kimliği arasında dolaylı bir bağlantı kurulur. Nitekim yemek seçimi ve bu dolayısıyla cinsiyet rollerinin öğretilmesi, masalarda da karşımıza çıkar. Kral et yerken; kraliçe ekme ve bal tüketir. Benzer bir şekilde yamyamlık, genellikle erkeklerin yaptığı bir eylem iken; cadının yamyamlığı ataerkil düzende göstermelik bir dişi yamyamlığı olarak sunulur (Adams, 2020, s.78). Özetle, masalda prensin et yemesi, erkek kimliği ile özdeşleştirilirken; Külkedisi'nin vejetaryen olması, kadın kimliği özdeşleşir. Metnin genelinde her ne kadar yemek seçimi konusunda açık bir şekilde fikir sunulmasa da Külkedisi'nin tercih özgürlüğünün vurgulanması hedeflenmiştir. O halde bu durum heteronormatif kurgu içinde kadın-erkek cinsiyet rolleri temelindeki ayrımı pekiştirmez mi? Söz konusu kurgu içinde neredeyse her alanda karşılaşılan ikili cinsiyet temelli ayrım, yiyecek ve içeceklerin de cinsiyetlendirildiği stereotipleri içerir. Bu masalda da işlendiği üzere et yemek

¹⁰Masalda keklik etinin seçilmesi, ilginçtir; zira keklik, kolay yakalanabilen av hayvanlarından. Kuş ve masumiyet arasında bir bağlantı kurulduğunda keklik etinin doyurmayacağı düşünülür ve çok sayıda hayvanın öldürülmesi gerektiği sonucuna varılır.

erkeğe özgü, sebze yemek kadına özgü kabul edilir. Örneğin, sert bir içki olan viski erkek içkisidir; yumuşak bir içki olan şarap kadın içkisidir kalıp yargısı neredeyse hepimize içkindir (Tokdemir, 28 Ocak 2021). Dolayısıyla ikili cinsiyet kategorisine biçilen roller, -bu masalda da benzer şekilde-, cinsiyetçi stereotiplerin yeniden üretilmesine olanak sağlar.

4.3. Yeni Külkedisi

Feministlere Masallar adlı eserde yer alan masallarda ise, klasik masalların dışına çıkılması ve bu masalların yeniden okunmasıyla cinsiyetçi tutumdan uzaklaştırılması hedeflenmiştir. Kitapta, bilinen Külkedisi masalından birçok yönüyle farklılık gösteren Yeni Külkedisi masalı buna örnektir. Bu kez Külkedisi çaresiz, üvey annesi ve kardeşlerinin zulmüne uğrayan bir zavallı ve kurtarıcısını bekleyen bir tip değildir. Külkedisi'nin kendisini ahmak olarak gören iki kız kardeşi vardır. Çünkü Külkedisi ev yönetimini üstlenmiştir. Aynı zamanda neşeli, üniversite okuyan ve devam ettiği iki kurs vardır ve bu kursların derslerine çalışır. Anlaşılacağı üzere bu masalda Külkedisi'nin zalim üvey annesi ve üvey kardeşleri yoktur. Külkedisi, eve hapsolmemiştir; özgürce eğitimini sürdürür. Hatta babasından kendisine en azından bir tostçu büfesi açmasını ister. Ancak babasını ikna edemediği için gerekli parayı kendisi toplamaya karar verir. Üstelik ablaları gibi güzelliğe, kıyafetlere, estetiğe, balolara ve zengin erkeklere ilgi duymaz. Öte yandan Külkedisi bu olayın sosyolojik açıdan ilginç olsa da bu konular üstünde düşünmeye vakti yoktur, yapması gereken kurs ödevleri vardır. Masalda prensin özellikleri de klasik yakışıklı, kahraman ve kurtarıcı özelliklerin dışındadır. Prens, yakışıklı bir kahraman değildir; babasına yük olan bir alkoliktir. Külkedisinin de katıldığı balo günü, sarhoş prensle yalpalayarak dans ederler. Bu sırada Külkedisi cam pabuçlarla dans etmenin ne kadar zor olduğunu söyleyerek pabuçları çıkarır. Daha sonra otostopla eve döner. Külkedisi topukluları ayağından çıkartarak toplumsal güzellik normlarını reddederken; eve otostop ile dönerek eril/kamusal alanda korkusuzca serbest hareket etmiştir. Masalda prensin, Külkedisi'nin cam pabuçları sayesinde âşık olmasıyla kızı aramaya çıkması eleştirilmiştir. Külkedisi, cam pabuçları prensin elinden alarak onun bir "ayak manyağı" olduğunu söyler. Bir başka deyişle prensi, ayak fetişisti olmakla itham eder. Masalın bu kısmında genç kızların bu tip pabuçları yasaklatmaya çalıştıklarını söyler ve onu protesto toplantılarına çağırır. Öte yandan evlilik teklifini de reddederek

özgür olmayı tercih eder. Hatta prens için bir dost ve danışman olmak istediğini söyler (Binchy vd. 1996, ss.7-17).

Masalda Külkedisi'nin kamusal alanda çalışma arzusu kendisi için olumlu yönde bir gelişim iken; kadının ev ekonomisini üstlenmesi ve ev işlerinin bir uzantısı olan düşük statülü bir işte çalışma isteği, geleneksel rollerin yeniden üretiminin bir ifadesidir. Kadınlar evde temizlik, yemek yapımı, çocuk bakımı gibi işlerin sorumluluğunu üstlenir ve dolayısıyla kadınların kamusal alanda iş gücü piyasasına erkeklerle eşit oranda giremezler. Böylece kadınlar, toplumsal cinsiyet rollerine uygun ev işlerinin uzantısı olan düşük statülü işlerde çalışmak zorunda kalmakta ve çalışmayı tercih etmektedirler (Ulutaş, 2009, s.27). İş yaşamında, cinsiyetler arasında olduğu düşünülen doğal farklılıklara ilişkin böyle bir söylemin sürdürülmesi; doğallaştırılarak yeniden üretilir (Lamoureux, 2007, s.217). Öte yandan masalda erkeğin, fetişist olduğu gerçeği cam pabuç sembolüyle eleştirilmiştir. Cinsellik ve fetişizm üzerine çalışmalar yapan Sigmund Freud'a (2016, s.367) göre, "Bir fetişin, fetiş besleyenler tarafından anormallik olarak değerlendirildiğine kuşku olmasa da acı eşliğindeki bir rahatsızlık belirtisi olarak pek hissedilmediği de açıktır. Genellikle bu insanlar fetişlerinden oldukça hoşnuttur, hatta bunun erotik yaşamlarını çok kolaylaştırmasıyla övünürler." Dolayısıyla ayağın veya ayakkabının fetiş olarak tercih edilmesi, erkeğin -henüz küçük bir oğlan iken- kadının cinsel organlarına aşağıdan yukarıya bakması\incelemesi sonucu ortaya çıkmış olabilir. Ancak yine de Freud, fetişin, psikanaliz kuramının temeli olan kadında penis eksikliği ve bu eksikliğin ikamesi olduğunu ifade eder (Freud, 2016, ss.368-371). Bu masalda psikanalitik yaklaşım bağlamında fetişizm eleştirisi, ayak ile kurulan cinsel temelli hazzın esasen eril bakış açısının bir parçası olması temelinde eleştirilir. Ancak masalda kadının temsiline dair değişiklikler tespit edilse de geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri özellikle masal kahramanına kamusal alanda yüklenen işin niteliği düşünüldüğünde aşlamamıştır denebilir.

Sonuç

Masalların, hikâyelerin ve peri masalları gibi türlerin hem çocuklar için önemini hem de popüler kültür içine yerleşip yayıldığını hatırlatan Angela Smith, sözel gelenekten gelen ve yüzyıllardır insanlıkla birlikte olan ve kültürden kültüre ülkeden ülkeye yayılan, paylaşılan, aktarılan bu anlatıların önemlerini neredeyse hiç kaybetmediğini belirtir. Smith, hem çocuklarımıza anlatırken

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 04.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 22.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 35-57

Araştırma/Research

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1561587>

hem de güncel yaşamda metafor olarak kullanırken masal, hikâye ve peri masallarını canlı kıldığımızı ifade eder. Örneğin, ayakkabısının tekini kaybeden bir kadının bir “Sindirella anı” yaşadığını, uykuyu fazla kaçırın bir kızın da “Uyuyan Güzel” olduğunu söyleriz ve dünyanın her yerinde insanlar ne demek istediğimizi anlar. Dolayısıyla masallar hayatın içindedir ve kültürlerden kültürlere aktarılırken yeniden ve farklı biçimlerde ama özüne sadık kalarak anlatılır (Smith, 2015, ss.424-425). Masallar kurgusal olsa da hem çocuklara hem de yetişkinlere hitap ettiği için toplumsal gerçekliklerden bağımsız düşünülemez. Masal kahramanlarından idealize edilen kadın tipine hasredilen roller onları edilgin, bağımlı kılan ve nesneleştiren söylem ve pratikleri üretir. Karşıt pozisyonda konumlandırılan cadı prototipi ise, saldırgan, belalı, çocuk düşmanı olduğu gerekçesiyle ideal olmaktan uzaktır; dizginlenemediği takdirde masal sonunda vahşi bir biçimde cezalandırılır. Erkek ise, daima etkindir; Uyuyan Güzel’i öperek uyandırır, cesur olduğundan dikenli tellerle çevrili duvarları korkusuzca aşar, evlenmek istediği kadını diyar diyar dolaşarak arar, bela saçan devleri ve cadıları tek bir kılıç darbesiyle öldürür... Böylelikle cinsiyete dayalı hiyerarşilendirmeye kadını roller ötekileştirilerek, egemen ataerkil sistem perçinlenerek sürdürülür.

Masallar, kadın kahramanların çevresinde dönüyor olsa bile, -masal isimlerinin Kükedisi, Uyuyan Güzel, Rapunzel olması- masallarda kadınların sesi duyulmaz, görmezden gelinir veyahut yok sayılır. Kadın, erkek egemen düzene tabidir ve masal sonuna dek türlü imtihanlardan geçerek beklenen romantik sona ulaşır. Bu bağlamda, masallar, tahakküm ilişkilerinin ve ideolojinin iletilmesinde ve yeniden üretilmesinde önemli kültürel mecralardan biridir. Ancak sözlü edebiyat ürünü olan masallar, olağanüstü öğeler içerdiğinden hayal dünyasına ait kurgu metinler olduğu düşünülür ve bu nedenle de eleştirilerden yoksun kalır. Oysaki masallar, nesilden nesile kültürden kültüre aktarılırken; bulunduğu kültürün toplumsal kodlarını da içerek biçimde dönüşürler. Masalların iletkenlik özelliği, bu kodları aleni veya zımnî şekilde okuyucuya aktarır. Son zamanlarda cinsiyetçi masalların dönüştürülmesine dair feminist ilgi artmıştır. Klasik masalların feminist yeniden yazımın imkânları ile dönüştürülmüş versiyonları, yayın piyasasına bakıldığında oldukça çeşitlidir. Yeniden yazılan masallarda, ihtilafli konulardan en önemlisi ‘temsil’ meselesidir. Feminist yeniden yazımın ürünleri olan masallarda kadının temsili, kadın karakterler üzerinden tahakküm-itaat ilişkilerinin sürdürülmesinden ziyade kadınlara özgür bir alan yaratma hedefi taşır. Feminist metinlerde kadınlar kendini gerçekleştiren, bilinçli, kişisel gelişimine önem veren; kısaca

öteki\değersiz\doğa\şağı\nesne olana ses vermeye çalışır. Bu anlamda feminist yeniden yazım, daha eşitlikçi toplumsal etkiler üretme adına yararlı imkânlar sunar.

Makalede incelenen klasik Külkedisi'nin yeniden yazılan formları toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsiyetçilik temelinde analiz edildiğinde, acaba bu versiyonların bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde cinsiyetçi söylemleri yeniden üretebileceği söylenebilir mi? Başka bir deyişle, yeniden yazılan bu masallarda; kadın-erkek toplumsal cinsiyet rollerinin ters yüz edilmesindeki açmazlar; gücü kimin nasıl kullanacağı, güç hiyerarşisinin nasıl aşılacağı ya da ezen-ezilen ilişki biçimlerinden nasıl sıyrılacağı ve bunların hangi değer ve söylemlere direneceği konularını gündeme getirir. Külprensi masalında kadın-erkek toplumsal cinsiyet rolleri ters yüz edilmek istenmişse de cinsiyetçiliğe dayalı eşitsiz tutum yeniden üretilmiştir. Bu durumda rollerin değişmesi, karşı çıkılan egemenlik ilişkilerinin sürdürülmesiyle ihtilafli bir çelişki ortaya çıkarır. Vejetaryen Külkedisi masalında, kadının temsili nispeten daha güçlü olsa da kadın-erkek cinsiyet hiyerarşisi aşılamamıştır. Diğer bir masal olan Yeni Külkedisi masalında ise, kadının konumuna dair olumlu değişikliklere rağmen, kamusal alanda ev içi rollerinin uzantısı olan düşük statülü bir iş hayali kurma isteği çelişkilidir. Bu durum tercih edilen işin küçümsendiği anlamına gelmemekle birlikte, kadına uygun görülen mesleğe yönelik bir eleştiridir ve geleneksel rollerin yeniden üretiminin de ifadesidir. Belki de yeniden yazılan masallarda kadın temsiline en büyük problemlerinden biri, "cinsiyet kimliğine" yapılan vurgudur. Masallarda kadının temsili bakımından, sahip olunan gücün bir cinsiyetten alınıp diğer cinsiyete verilmesiyle asıl meselenin aşılamadığı anlaşılmaktadır.

Nihayetinde çalışma boyunca yapılan değerlendirmeler neticesinde, feminist yeniden yazımın ürünü olan masal metinleri egemen ataerkil söylemin ve cinsiyetçiliğin aşıldığı özgür bir ortam ve toplumsal dönüşüm için değerli bir girişimdir. Ancak yapılması gereken önemli müdahalelerden biri doğallaştırılan\meşrulaştırılan kadın-erkek dikotomik kurgusuna bağlı cinsiyetçi hiyerarşiyi ortadan kaldırmaktadır. Böyle bir girişim, söz konusu sorunları aşarak ayrımcı olmayan toplumsal etkiler üretmeye imkân sağlayabilecektir.

Kaynakça

- Abbasoğlu, A. & Alban, G. M. E. (2018). Angela Carter's deconstruction of traditional tales. *International Journal of Media Culture and Literature*, 4(1), 7-24.

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 04.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 22.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 35-57

Araştırma/Research

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1561587>

Adams, C. J. (2020). *Etin cinsel politikası: Feminist-vejetaryen eleştirel kuram*. (Çev. G. Tezcan ve M. E. Boyacıoğlu). İstanbul: Ayrintı Yayınları.

Akın, H. (2011). *Ortaçağ Avrupası'nda cadılar ve cadı avı*. Ankara: Phoenix Yayınevi.

Al-Barazenji, L. I. (2015). Women's voice and images in folk tales. *IJASOS-International E-Journal of Advances in Social Sciences*, 1(1), 47-523.

Althusser, L. (2014). *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları*. (Çev. A. Tümertekin). İstanbul: İthaki Yayınları.

Arda, F. (2018). "Mavisakal"dan kanlı oda'ya: Angela Carter'dan bir feminist yeniden yazım örneği. *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar*, 36, 26-44.

Barsotti, S. (2015). The fairy tale: Recent interpretations, female characters and contemporary rewriting. considerations about an "Irresistible" genre. *Ricerche di Pedagogia e Didattica-Journal of Theories and Research in Education*, 10(2), 69-80.

Beauvoir, S. (2019a). *İkinci cinsiyet I: Olgular ve efsaneler*. (Çev. G. Savran). İstanbul Koç Üniversitesi Yayınları-KOÇ KAM.

Beauvoir, S. (2019b). *İkinci cinsiyet II: Yaşanmış deneyim*. (Çev. G. Savran). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları-KOÇ KAM.

Binchy, M. vd. (1996). *Feministlere masallar*. (Çev. B. Çorakçı). İstanbul: AD Yayıncılık.

Boonpromkol, P. (2014). Rewriting genders, revising genres: Reading Angela Carter's "The bloody chamber" as a female bildungsroman. *MANUSYA: Journal of Humanities Regular*, 17(2), 50-72.

Bourdieu, P. (2015). *Pratik nedenler*. (Çev. H. U. Tanrıöver). İstanbul: Hil Yayın.

Bourdieu, P. (2018). *Eril tabakkim*. (Çev. B. Yılmaz). İstanbul: Bağlam Yayınları.

Büyü, G. T. (2015). Masalların katartik etkisi: Kötülükten arınma. *Doğu-Batı Düşünce Dergisi*, 71 (ss.237-253). Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Cole, B. (2016). *Külprens*. (Çev. C. Şenkaya). İstanbul: Kuraldışı Çocuk.

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 04.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 22.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 35-57

Araştırma/Research

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1561587>

Crowley, K. & Pennington, J. (2010). Feminist fraud on the fairies? Didacticism and liberation in recent retellings of Cinderella. *Journal of Fairy Tale Studies*, 24(2), 297-313.

Eliuz, Ü. (2011). Cinsel kimlik paniği: Kadın olmak. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turki*, 6(3), 221-232.

Fisk, A. (2011). Not simple, not pure: Revisioning of mythical wicked women in the stories of Sara Maitland. *Women: A Cultural Review*, 22(1), 15-28.

Forgacs, D. (2012). *Gramsci kitabı: Seçme yazılar 1916-1935*. Ankara: Dipnot Yayınları.

Fougeyrollas-Schwebel, D. (2015). *Feminist hareketler*. (Çev. G. Acar Savran). H. Hırata vd. (Eds.). Eleştirel Feminizm Sözlüğü (ss. 155-160). Ankara: Dipnot Yayınları.

Freud, S. (2016). *Cinsellik üzerine üç deneme. Bekâret tabusu, kadın cinselliği, fetişizm ve diğer konular*. İstanbul: Öteki Yayınevi.

Gillot, P. (2009). *Althusser ve psikanaliz*. (Çev. N. Başer). Ankara: Epos Yayınları.

Grimm, J.-W.. *Külkedisi*. (Çev. Z. Atayman). İstanbul: Bordo Siyah Yayın Basım.

Gün, B. (2008). *Masallara feminist bir bakış ve cinsiyet meseleleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kara, Ş. Angela Carter'dan bir "Kırmızı başlıksız kız" öyküsü: Düşsel çocuk dünyaları değil sosyo-politik yetişkin ürünleri: Toplumsal cinsiyet rollerini öğretme aracı olarak masallar.

<https://cdn.istanbul.edu.tr/file/1CD58DF90A/2FF529CA955D43BE8DC6CEF0AA34F358?doi=>

Lamoureux, D. (2007). *Kamusal özel*. (Çev. G. Acar Savran). H. Hırata vd. (Eds.). Eleştirel Feminizm Sözlüğü (ss. 215-219) Ankara: Dipnot Yayınları.

Lopez, N. & Cameros, M. (2015). *Vejetaryen Külkedisi: Büyüklere gerçekçi bir masal*. Ankara: NotaBene Yayınları.

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 04.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 22.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 35-57

Araştırma/Research

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1561587>

Ögüt, H. (2017). Güzellik masalı ya da masallarda güzellik kavramı. K24.

<https://t24.com.tr/k24/yazi/masallarda-guzellik,1001>, adresinden 10.03.2024 tarihinde erişildi.

Parsons, L. T. (2004). Ella Evolving: Cinderella stories and the construction of gender appropriate behavior. *Children's Literature in Education*, 35(2), 135-154.

Plumwood, V. (2004). *Feminizm ve doğaya hükmetmek*. (Çev. B. Ertür). İstanbul: Metis Yayınları.

Propp, V. (2017). *Masalın biçimbilimi*. (Çev. M. Rıfat ve S. Fırat). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Retti, L. (2001). Fairy tales re-visited gender concepts in traditional and feminist fairy tales. *AAA: Arbetian aus Anglistik und Amerikanistik*, 26(2), 181-198.

Rowe, K. E. (1979). Feminism and fairy tales. *Women's Studies*, 6, 237-257.

Sakaoğlu, S. (2015). *Masal araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Smith, A. (2015). Letting down Rapunzel: Feminism's effects on fairy tales. *Children's Literature in Education*, 46, 424-437.

Tokdemir, K. (2019). Kötü kadın\iyi kadın zıtlığı: Batı ve Doğu masallarında cadı prototipinin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 38-50.

Tokdemir, K. (2020a). Uyuyan Güzel masalından Malefiz filmine ötekileştirmenin yeniden üretimi: cadı prototipinin ters yüz edilmesi mi?. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, (6), 111- 130.

Tokdemir, K. (2020b). Pamuk Prenses ile Hansel ve Gretel masallarında cadı-doğa bağlantısının incelenmesi. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 3(1), 129-150.

Tokdemir, K. (28 Ocak 2021). Cheesecake metaforu, pin-up kızlar ve heteronormatif kurgu. Çatlak zemin. <https://www.catlakzemin.com/cheesecake-metaforu-pin-up-kizlar-ve-heteronormatif-kurgu/>

Ulutaş, Ç. Ü. (2009). Yoksulluğun kadınlaşması ve görünmeyen emek. *Çalışma ve Toplum*, 21(2), 25-40.

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 04.10.2024

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 22.12.2024

Yıl/Year: 2024, Sayı/Issue: 14, Sayfa/Page: 35-57

Araştırma/Research

www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1561587>

Uygun-Aytemiz, B. (2016). *Edebiyat ve toplumsal cinsiyet. toplumsal cinsiyet tartışmaları.* (ss.51- 66).

Ankara: Dipnot Yayınları.

Welldon, E. (2001). *Anne: Melek mi, yosma mı? Anneliğin idealleştirilmesi ve alçaltılması.* (Çev. S. Kunt Akbaş ve C. Kurultay). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Woolf, V. (2018). *Kendine ait bir oda.* (Çev. H. Saraç). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yaraman, A. (2003). *Toplumsal değişme ve kişilik özellikleri: Prometheus'tan Narkissos'a.* İstanbul: Bağlam Yayınları.

Yaraman, A. (2009). *Ne okumak değil, nasıl okumak: Feminist eleştiri nesnesi/kaynağı olarak edebiyat.* Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı 20.Yıl Uluslararası Sempozyumu: Kadın Belleğini Oluşturmada Kaynak Sorunu Bildirileri.

Yaraman, A. (2019). *Cinsiyetçi ikiyüzlülük bağlamında gönüllü ezilme: Sembolik şiddet.* İzmir Barosu Bülten, 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü 25 Kasım 2019 Özel Sayısı, 30, 6-14. İzmir: Yabaneri Matbaacılık.

Yaraman, A. (2020). *Cinsiyetçi ikiyüzlülük.* İstanbul: Bağlam Yayınları.

Yazıcı, Ç. (2016). *Felsefede toplumsal cinsiyet ve feminizm. Toplumsal cinsiyet tartışmaları* (ss.67-82). Ankara: Dipnot Yayınları.

Zipes, J. (2018). *Peri masalları ve yıkma sanatı: Çocuklar için klasik masal türü ve uygarlık süreci.* (Çev. Z. Ç. Kanburoğlu). İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız çift kör hakem.

Yazar Katkısı: Kinem TOKDEMİR %100 oranında katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu makale, insan veya hayvanlar ile ilgili etik onay gerektiren herhangi bir araştırma içermemektedir.

Çatışması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Kinem TOKDEMİR %100

Funding and Acknowledgement: This article does not involve any human or animal research requiring ethical approval.

Conflict of Interest Statement: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.